

פרשות
דברים
תשפ"ו
- גליון 98 -

מעמקים

מאמרי התבוננות והעמקה, בדרך הקבלה והחסידות
באופן בהיר ומוסבר הנוגע לחיים ולנפש

לקבלת העלון
מידי שבוע
התקשרו
לר' זושא דויטש
052-7152642

מעובדים מתוך שיעורי
הרב יצחק שפירא שליט"א
ראש ישיבת עוד יוסף חי

23
∞

שאלות בוערות
בנושא חינוך
לתפילה

9
∞

איך דברי אדמו"ר
הזקן הם פירוש מדויק
לפשט האר"י?

5
∞

מדוע ישנן אומות שהתורה
אינה מצווה אותנו להילחם
בהן על מנת לכבוש אותן?

לשאלות, הערות, ולקבלת העלון באימייל מידי שבוע
shiurimshapira@gmail.com

או בטלפון - ר' זושא דויטש
052.715.2642

הגהה: יוחאי אלימלך רוזה

אנו מזכירים שקיים פורום דיונים בנושאי
השיעורים, להצטרפות לפורום יש לשלוח
בקשה למייל המופיע למעלה

קו עדכונים על זמני ומיקומי השיעורים
02.313.0687

לשמיעת השיעורים בקול הלשון
073.371.8149

תוכן עניינים

5	מעמיקים בפרשה להתפשט על העולם כולו.....
9	מעמיקים בקבלה אוצרות חיים (2).....
16	מעמיקים בחינוך ילדים חינוך לתפילה (2).....
23	שו"ת ממעמקים שו"ת על חינוך לתפילה.....

יום א | 21:30

רח' הרב צבי יהודה 18
דירה 4 - ירושלים

לקבלת עדכונים על השיעורים
התקשר ליוסף חיים 053.724.6111
או בקו העדכונים 02.313.0687

השיעור השבועי

השיעור השבועי של הרב יצחק שפירא

אנו כיהודים, מאמינים שה' מהווה את העולם מאין ליש כל רגע מחדש. כאשר ה' מהווה את העולם מאין ליש, בעומק של המציאות הוא נמצא ונוכח כל הזמן. במעמקים של הנפש ושל הבריאה כולה הקב"ה שוכן, מחכה ומצפה שנחשוף ונגלה אותו. אם רק נעמיק מספיק בכל פרט, נוכל למצוא ולהרגיש את הקב"ה.

כיצד אנו עושים זאת? אם נאמץ את זווית ההסתכלות של ה' על העולם נגלה שהמציאות אינה כה אטומה, אלא כל כולה בעצם ביטוי של ה' במציאות שכביכול מרגישה נפרדת ממנו.

בחוברת שלפניכם ישנם מאמרים בחסידות בנגלה ובתורת הנפש. המאמרים לא מוגהים על ידי הרב, אך מנסים לשמור על הסגנון והעומק של שיעוריו. ההתבוננויות בדרך החסידות על נושאים שונים בתורתנו הקדושה מגלה עומק לפנינו מעומק, וחיבור חזק של התורה לחיים האישיים שלנו.

**אז קדימה, אתם מוזמנים לצלול איתנו...
למעמקים**

מעמיקים בפרשה

מאירים עיניים בפרשת השבוע

להתפשט על העולם כולו

מדוע נירש את ארצות הקניזי והקדמוני רק לעתיד לבוא? מה הקשר למלחמה המתרחשת בארצנו? וכיצד עלינו לחתור לשלום כלל עולמי?

פרשת דברים עוסקת ברובה בכיבוש ארץ ישראל. החל בתוכחת משה על חטא המרגלים וחטא המעפילים, וכלה בכיבוש ממלכות סיחון מלך האמורי ועוג מלך הבשן, בהן התיישבו שבטי ראובן, גד וחצי המנשה.

לפני שמשה מספר לנו על כיבוש ארץ סיחון ועוג, הוא מספר על המעבר של בני ישראל ליד ארץ אדום, ארץ מואב וארץ בני עמון (דברים ב, ד-ט):

וְאֵת הָעָם צוּ לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אַחֵיכֶם בְּנֵי עֲשׂוֹ הַיְּשָׁבִים בְּשָׁעִיר, וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמְרְתֶּם מְאֹד. אֶל תִּתְּגְרוּ בָם, כִּי לֹא אֶתֶן לָכֶם מֵאַרְצָם עַד מִדְּרֹךְ כַּף רֶגֶל, כִּי יִרְשָׁה לַעֲשׂוֹ נְתַתִּי אֶת הָרָשָׁעִיר... וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי אֶל תִּצָּר אֶת מוֹאָב וְאֶל תִּתְּגֹר בָּם מִלְחָמָה, כִּי לֹא אֶתֶן לָךְ מֵאַרְצוֹ יִרְשָׁה, כִּי לִבְנֵי לוֹט נְתַתִּי אֶת עַר יִרְשָׁה... וְקִרְבַּת מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל תִּצָּרם וְאֶל תִּתְּגֹר בָּם, כִּי לֹא אֶתֶן מֵאַרְצָם בְּנֵי עַמּוֹן לָךְ יִרְשָׁה, כִּי לִבְנֵי לוֹט נְתַתִּיָּה יִרְשָׁה.

משה אומר לעם ישראל שהם עוברים ליד עמים אלו, אך הם מצווים שלא לפתוח איתם במלחמה.

◆ קיני קניזי וקדמוני

בברית בין הבתרים, כאשר ה' מבטיח לאברהם אבינו את ארץ ישראל, הוא מונה לו את הארצות שזרעו יירש כאשר ה' יתן לו את הארץ (בראשית טו, יח-כא):

בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר, לְזֶרַעְךָ נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד הַנְּהַר הַגָּדֹל נְהַר פָּרַת... אֶת הַקִּינִי וְאֶת הַקְּנִזִּי וְאֶת הַקְּדֻמְנִי. וְאֶת הַחֲתִי וְאֶת הַפְּרָזִי וְאֶת הָרַפְאִים. וְאֶת הָאֱמֹרִי וְאֶת הַכְּנַעֲנִי וְאֶת הַגְּרִגְשִׁי וְאֶת הַיְּבוּסִי.

את החתי, הפרזי, האמורי, הכנעני, הגרגשי והיבוסי, אנו מכירים משבעת העממים, הכתובים פעמים רבות בתורה בתור יושבי ארץ ישראל. את הרפאים אנו פוגשים בפרשתנו, לאחר כיבוש סיחון ועוג, עליהם אומרת התורה (דברים ב, כ): "ההוא יקרא ארץ רפאים". רש"י על פסוק זה כותב: "היא אותה שנתתי לאברהם".

כעת נותר לנו לברר מהן ארצות הקיני, הקניזי והקדמוני. בספר בראשית כותב עליהן רש"י:

"את הקיני" - (ב"ר) עשר אומות יש כאן, ולא נתן להם אלא שבעה גוים. והשלשה: אדום, ומואב ועמון; והם קיני, קניזי וקדמוני, עתידים להיות ירושה לעתיד. שנאמר: "אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעתם" (ישעיהו יא).

אם כן, אנו מבינים שפרשתנו עוסקת בעשר האומות המובטחות לאברהם אבינו, אך אנו מצווים לשמור מתוכן את הקיני הקניזי והקדמוני לעתיד לבוא.

בדומה לכך, בענין ערי המקלט שנצטרך להוסיף כאשר ה' ירחיב את גבולנו, מבאר הרמב"ם שארצות אלו שמורות לנו לעתיד לבוא (הלכות רוצח ח, ט, ד):

בימי המלך המשיח מוסיפין שלש אחרות על אלו השש. שנאמר ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה. והיכן מוסיפין אותן בערי הקיני והקניזי והקדמוני שנכרת לאברהם אבינו ברית עליהן ועדיין לא נכבשו ועליהן נאמר בתורה ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך.

◆ לברר את הרע

בעצם, יש כאן חלוקה בין שבעת העממים שבהם אנו מצווים להילחם עד חורמה מיד עם כניסתנו לארץ, לבין שלושת העמים שנירש בימי מלך המשיח.

בארצם של שבעת העממים אנו מצווים לשרש אחר העבודה הזרה, ולהוריש את הגויים יושבי הארץ. כפי שנכתב במאמר לפרשת מטות-מסעי^א, אנו מורשים את הגויים כדי ליצור מקום המיועד לעבודת ה' בלבד - עם ישראל בארץ ישראל עובדים את ה' אלוקי ישראל. בארץ שבעת העממים יש הבדל חד וברור בין היהודים לבין הגויים - כאן גרים היהודים העובדים את ה'. וממילא, מאחר שישנה הבדלה בינו לביןם, באופן טבעי באים הכיבוש והירושה בדרך של מלחמה. אנו באים ודורשים מהם לעזוב את הארץ כי היא מיועדת אך ורק לעבודת ה', הם מצידם אינם רוצים ללכת, ולכן עלינו להורישם כדי לנקות את בית ה'.

ארץ שבעת העממים מקבילה לשבע מידות הלב, בהן אנו חשים את הטוב ואת הרע מעורבים. כאשר האדם שם לב למה שמתרחש בתוך לבו, הוא יכול לחוש כיצד הוא נמשך לפעמים לטוב ולפעמים לרע. כך גם במלחמה על ארץ שבעת העממים: עלינו לברר את הטוב מהרע, ולהפוך את הארץ כולה למקום של השראת שכינה. כפי שנכתב, באופן טבעי ברור זה מתרחש בדרך של מלחמה.

♦ מלחמה של העתיד לבוא

לאחר שעם ישראל בנה את ארץ ישראל כמקום שבו עובדים את ה' אלוקי ישראל, גם הקשר עם הגוים משתנה. בכניסת עם ישראל לארץ מתעוררת השאלה, כיצד הוא יתייחס לגויים? אם הוא ישאיר אותם בארץ ולא יהפוך את הארץ למקום שבו עובדים את ה', ההבדל בין הגויים ליהודים ייטשטש, וממילא נהפוך להיות עם ככל הגויים ח"ו. אך אם עם ישראל יוריש את הגויים, ויהפוך את הארץ למקום שבו עובדים את ה', ההבדל בין היהודים לגויים יתחדד. עם ישראל מקיים את ייעודו כעם ה', והגויים מסתכלים עליו בהתפעלות. כעת, כאשר עם ישראל יגש שוב לקשר עם הגויים, הוא יהפוך להיות **אור לגויים**, במקום להיות **ככל הגויים**.

כאשר אומות העולם יראו כיצד ה' שוכן בתוך עם ישראל היושב בארצו, גם הם ירצו לחסות תחת כנפי השכינה. וכפי שכתוב בספר ישעיהו (ישעיהו ב, ב-ד):

וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים, נִכּוֹן יְהִיָּה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הָהָרִים וְנִשְׂא מִגְבְּעוֹת וְנִהְרֹוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם. וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר ה' אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִרְנוּ מִדְרָכָיו וְנִלְכֶּה בְּאַרְחֵתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַם. וְשָׁפַט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכָתַתִּי חֲבֻנֹתָם לְאַתִּים וְחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמִזְמוֹרוֹת לֹא יִשָּׂא גּוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה.

א. בגליון הקודם.

כלומר, כאשר בית ה' ישב על מכוננו, הגויים יתפעלו כל-כך מהשראת השכינה שבו, עד שהם יבואו לחסות תחת כנפיו. כאשר הגויים יבואו ללמוד את דרכי ה', התוצאה הישירה תהיה ש"לא ישא עוד גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה". הדרך היחידה להגיע לשלום גלובלי, היא לימוד דרכי ה' לגויים.

♦ שלושת הארצות – הגדלת השפעתו של עם ישראל

לאחר שהגויים יתפעלו כל-כך מהשראת השכינה שיש בישראל, הם ירצו להרחיב את השפעת העם הנבחר על העולם כולו. כביטוי לחיזוק השפעתו, יתנו הגויים לעם ישראל את ארצות הקיני, הקניזי והקדמוני. ארצות אלו מקבילות לשלושת המוחין, חכמה-בינה-דעת, מהם נובעת ובהם מתגלה חכמת התורה. הגויים כל-כך יאהבו את החכמה שיש אצל עם ישראל, חכמה הנובעת מהשראת השכינה, וירצו שהיא תתפשט גם אליהם.

כאשר עם ישראל רוצה לעבור דרך ארצות הקיני, הקניזי והקדמוני (שהם עמון ומואב, כפי שהובא לעיל בשם רש"י) לארץ ישראל, העמים היושבים בהן לא מסכימים לכך, ולמרבה הפלא עם ישראל אינו נלחם בהם. מכאן אנו יכולים ללמוד שמקומות אלו מיועדים לבטא שלום ולא מלחמה; ארצות אלו יינתנו לנו בהסכמת הגויים, כדי לחזק את אחיזתנו ולהאדיר את הנהגת ה' בעולם.

גם כיום, עיקר המלחמה מול הגויים צריך להיות על כך שעם ישראל צריך לקבוע את המוסר העולמי על פי מוסר התורה, ולא שהאז"ם או גופים אחרים יקבעו מהו המוסר, שכן גופים אלו מעוותים את המוסר האנושי, מצדיקים את הרשעים ומגדילים את הרוע בעולם⁸¹.

שנזכה שיתקיים בנו הפסוק "לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה".

81. על זווית שונה מעט ביחס לחוקי האז"ם ראה בגליון 81

מעמיקים יחד

יש לכם שאלה על הכתוב במאמר? רוצים לשתף בחידוש הקשור אליו?
פורום "מעמיקים" לעובדי השם - המקום להרחיב ולדון בשיעורי הרב

להצטרפות שלחו מייל ל shiurimshapira@gmail.com

מעמיקים בקבלה

אוצרות חיים (2)

בפעם הקודמת למדנו שה' ברצונו הפשוט" התייחס לנקודה אחת חסרת ממדים מתוך כל האור אין-סוף, ובשל כך הוא 'סילק' את ההתפשטות שלו מנקודה זו ונתן את דעתו עליה כך שמנקודה חסרת ממדים היא נעשתה שטח שלם של חלל. כעת נלמד כיצד האר"י מתאר את החלל ואת מה שמתחולל בתוכו, ודרך כך נבין כיצד אדמו"ר הזקן למד את כתבי האר"י באופן כללי.

[שימו לב: הקטע שנלמד בפרק א' של המאמר שלפנינו כבר הובא בגליון הקודם עם הסבר קצר - אך ההסבר שם נכתב בטעות על פי ביאורו של הרב לעניין אור הקו, והרב אמר שהוא אינו שייך לקטע זה שמדבר על החלל. כאן אנו מגישים לפניכם את הביאור המתוקן של הרב לקטע זה של החלל. עמכם הסליחה.]

א. היחס בין האור אין-סוף לעולמות

זוהי מקום החלל הוא עגול בהשוואה אחת מכל צדדיו, עד שנמצא עולם האצילות וכל העולמות נתונים תוך החלל הזה ואור האין-סוף מקיפו בשווה מכל צדדיו.

♦ החלל עגול בהשוואה אחת מכל צדדיו

לא ברור מה הכוונה שמקום החלל הוא "בהשוואה אחת מכל צדדיו". באופן פשוט נראה שהוא מדבר כאן על נקודה שנמצאת באמצע החלל, ועליה הוא אומר ש"כל

צדדיו" של החלל, דהיינו ההיקף של העיגול, נמצא במרחק שווה מהנקודה. אבל ההסבר הזה קשה מעט בלשון, כי הוא כלל לא הזכיר כאן נקודה באמצע החלל.

כדי להסביר את העניין נחזור על מה שאמרנו כמה פעמים*, שכאשר האר"י כתב את סדר ההשתלשלות, הוא לא התכוון לצייר אותו כמו מפה שטחית, שמצויר עליה אור אין-סוף, ובאמצעו חלל, ולתוך החלל חודר קו וכן על זה הדרך; האר"י תיאר את סדר ההשתלשלות כמו מציאות ממשית של תהליך חי הבנוי שלב על גבי שלב, וכאשר נמצאים בשלב אחד רואים רק איך שזה נראה באותו שלב, וכאשר עוברים לשלב השני רואים רק איך שזה נראה בשלב השני, וכן הלאה.

לפי זה אמרנו שהמעבר בין השלבים בסדר ההשתלשלות ממילא צריך להיות כמו התמקדות של מצלמה, מה שנקרא 'זום אין' - שהתמונה הראשונית היא כללית, ולאחר שמתמקדים בנקודה אחת מתוך התמונה, אותה נקודה הופכת להיות תמונה שלמה, עד שכבר רואים רק אותה ולא את התמונה הכללית שהיתה קודם.

על פי הקדמה זו אפשר להסביר כאן את דברי האר"י בצורה פשוטה: בהתחלה, כאשר האר"י דיבר על האור אין-סוף הוא תיאר את כל החלל הזה רק כנקודה אחת ביחס לאין-סוף, אך לאחר מכן הוא התמקד בתוך הנקודה הזו עד שהוא כבר תיאר אותה כשטח שלם. אמנם לפי מה שהקדמנו צריך לזכור שכל מה שהוא מתאר את החלל כאן כשטח שלם הוא רק בגלל שהוא מתמקד בו עד שהוא הפך להיות תמונה שלמה, אך אם שוב מסתכלים על החלל הזה מתוך התמונה של האור אין-סוף, שוב רואים אותו רק כנקודה אחת.

כשם שכל החלל הוא רק נקודה אחת ביחס לאור אין-סוף, כך גם כל מקום עמידת העולמות שבתוך החלל הזה הוא רק נקודה אחת ביחס לאור אין-סוף. ומאחר שהנקודה היא חסרת שטח, ממילא החלל עצמו, עם כל מה שבתוכו, הוא שווה מכל צדדיו ביחס לאין-סוף. כלומר: כל מה שמקום עמידת העולמות תופס מקום בתוך החלל הוא רק אחרי שמתמקדים בחלל עד שהוא נעשה שטח, אך אם מסתכלים ביחס לאור אין-סוף הכל כאן הוא רק נקודה בלי שום שטח. מאחר שכל החלל ביחס לאין-סוף הוא רק נקודה, ממילא אין שום מרחק בין דבר לדבר בתוך החלל, אלא הכל שם שווה "בהשוואה אחת מכל צדדיו".

א. דובר בקצרה בגליון הקודם. ובאריכות יותר בגליון 95 במאמר "אופן ציור סדר ההשתלשלות", אך כאן הדברים יתחדדו יותר בע"ה.

נציין, שכל מה שהארכנו כאן מפורש כבר בהרבה מדרושי אדמו"ר הזקן, שאומר שביחס לאור אין-סוף הסובב כל עלמין "מעלה ומטה שווין אצלו".² אלא שמי שקורא את כתבי האר"י כמפה של שטח בלבד ולא מכניס בה את ממד הזמן כפי שהסברנו כאן, נדמה לו שדברי אדמו"ר הזקן (הן בעניין זה הן בעניינים אחרים) אינם מסבירים כלל את כתבי האר"י - נדמה לו שבעוד שהאר"י, כתב סדר השתלשלות מסודר ומוגדר, אדמו"ר הזקן כתב בלי שום סדר, בכל פעם אומר ווארט' אחר לפי העניין שהוא רוצה לדרוש, ולצורך כך הוא השתמש באותם מושגים בקבלה, רק בכל פעם בהקשר שונה. אם נאמר זאת בצורה בוטה: **חושבים שהאר"י כתב סדר השתלשלות 'רציני' ואדמו"ר הזקן הגיע והפך אותו לחסר משמעות**, שאם אומרים שביחס לאור אין-סוף אין משמעות לשום דבר - ממילא אין שום סדר. אך אם קוראים את האר"י כפי שהסברנו, מבינים שדווקא אדמו"ר הזקן מסביר ממש את הפשט בדברי האר"י, ואם מסבירים אחרת ממנו ההבנה פחות מסתדרת עם הלשון של האר"י.

אף על פי שהאר"י כתב את סדר ההשתלשלות בצורה מסודרת, יש לשים לב שבין מדרגה למדרגה ישנו פער אינסופי. כדי לתפוס את זה נכון, צריך לקרוא כפי שהסברנו, כמו תהליך הבנוי שלב על גבי שלב, כך שכל שלב נוסף הוא בעצם התמקדות בנקודה אחת מתוך השלב הקודם. **אם קוראים כך את האר"י, ניתן להבין את הסדר בדברי אדמו"ר הזקן**. שהרי לא רק ביחס לאור אין-סוף כותב אדמו"ר הזקן אומר שמעלה ומטה שווים לפניו, אלא בכל מדרגה שאדמו"ר הזקן עוסק בה הוא מציין שביחס למדרגה שמעליה מעלה ומטה שווים לפניו. בכל פעם שאדמו"ר הזקן עוסק במדרגה מסוימת בסדר ההשתלשלות, הוא מגדיר אותה "ממלא כל עלמין" ביחס למדרגה שמעליה, שאותה הוא מגדיר כ"סובב כל עלמין". הסיבה לכך היא, כפי שאמרנו, שכל מדרגה בסדר ההשתלשלות היא נקודה אחת בתוך המדרגה שקדמה לה, כך שהמדרגה הקודמת סובבת את המדרגה הנוכחית ומקיפה אותה.³

ב. אור הקו - ממלא את החלל או משאיר מקום פנוי?

והנה, כאשר צמצם עצמו אז דרך צד אחד מן החלל העגול הזה, המשיך אור דרך קו אחד ישר דק כעין צנור אחד, אור הנמשך מהאין-סוף אל תוך החלל

ב. ראה לדוגמה פרק מח בתניא, וכך בריבי מיקומות במאמרים.

ג. וזה לשון האר"י בעץ חיים (שער א' ענף ב'):

המקובלים האחרונים, נבוכו בזה, נלא יותר לחקור ולא יכלו, כי קושיא גדולה וחזקה הולכת ומסערת עליהם, באמרים מאחר שהאין סוף שוה בכל בחי' השוואה גמורה לא יצדק בו מעלה ומטה פנים ואחור, כי כל הכינויים האלו מורים הם היות קצבה וגבול ותחום ומדה באור אין סוף העליון ח"ו. וכן נודע שאור אין סוף נוקב ועובר בעובי כל ספירה וספירה ומלגאו כל ספי' וספי' ואסחר לון מלבר לכל ספי' וספי' כנזכר בספר הזוהר (פ' בהר בר"מ דק"ט) וז"ל: "אנת נשמה לנשמה כוליי". ובפ' פנחס (דף רכ"ה ורכ"ז) וז"ל "איהו סובב כל עלמין ולית סובב לון מכל סטרא עילא ותתא ולארבע סטריין בר מניה". וכן בהקדמת התיקונים (דף ד) וז"ל: "ולעילא על כלא עלת על כל העלות לית

ללמוד, להעמיק!

קונטרסים וספרים מאת הרב יצחק שפירא שליט"א
בנושאי עבודת ה', עבודת התפילה, שלום בית
והעמקה במאמרי חסידות

15 ₪

מבוא השער

60 ₪

נהלך ברגש

60 ₪

זה השער

40 ₪

נשיאת הפכים

40 ₪

מקדש עמו ישראל

20 ₪

השמחה במעונו

15 ₪

המשפחה המכננת

20 ₪

כיבוד הורים

30 ₪

תשובה בשמחה

הזה, וממלא אותו, אבל נשאר מקום פנוי בין האור שבתוך חלל זה ובין אור הא"ס המקיף את זה החלל כנז', שנתצמצם אל צדדיו.

קודם אמרנו שהוא מתמקד בנקודה בתוך החלל (והחלל עצמו הוא נקודה ביחס לאין-סוף). כאן הוא אומר שהוא ממשיך את עצמו לתוך הנקודה הזו, כך שנהיה מעין קו מהאור אין-סוף אל תוך החלל.

מכיוון שהקו הזה הוא המשכה מהאור אין-סוף, אם הוא יתפוס מקום כבר לא יהיה חלל, אלא הכל יהיה חלק מהאור אין-סוף. כדי שהחלל יהיה באמת חלל, צריך שהאור יהיה רק קו, בלי שטח, ועיקר השטח יהיה החלל. לכן חשוב לו להדגיש שהקו הזה הוא "דק", כלומר שהוא רק בעל ממד אחד, כך שהוא לא תופס מרחב ביחס לחלל".

וסיום הקו הזה למטה אינו נוגע ג"כ באור הא"ס עצמו, שאם לא כן יחזור הדבר לכמות שהיה, ויחזור ויתחבר האור הזה שבתוך החלל עם אור הא"ס יחד כבראשונה. ועל כן לא נתפשט ונמשך האור הזה ברוחב אל תוך החלל רק דרך קו אחד דק לבד כנז'.

ודרך הקו הזה נמשך ויורד אור הא"ס המאציל אל תוך החלל העגול הזה שהוא הנאצל, וע"י כן מתדבקים המאציל בנאצל יחד ולא עוד.

אלהא עליה ולא תחותיה ולא לד' סטרי עלמא והוא ממלא כל עלמין ואסחר לון מכל סטרא כו". ואם כן, מאחר שכל ה' ספירות קרובות בהשוואה אל האין סוף וכולם מקבלים ממנו אור בעצמו - א"כ מה הפרש בין זה לזה ובמה תתעלה כל ספירה מחברתה כיון שמדרגות כולם שוים כנ"ז?

והתשובה לשאלה זו כתב בהמשך (לאחר שהקדים את עניין הצמצום כמו שכתוב אצלנו בתחילת האוצרות חיים):

ונבאר עתה קצת ענין חקירת המקובלים לדעת איך יש ראש-תוך-סוף בספירות הנ"ל. אמנם בהיות כי הקו ההוא ראשו נוגע באור אין סוף מצד העליון וסופו אינו נמשך למטה עד מקום אור האין סוף הסובב תחת העולמות ואינו דבוק בו, לכן אז יצדק בו 'ראש וסוף'. כי אם דרך ב' הקצוות היה מקבל שפע האין סוף היו ב' הקצוות בח' ראשים שוים זה לזה ולא היה אז בח' מעלה ומטה. וכן אם היה האין סוף נמשך מכל סביבות צדדי המקום החלל ההוא לא היה - לא מעלה ולא מטה, לא פנים ולא אחור, לא מזרח ולא מערב וצפון ודרום. אך בהיות אור אין סוף נמשך דרך קו א' וצינור דק בלבד, יצדק בו מעלה ומטה, פנים ואחור, מזרח ומערב. וכמ"ש בע"ה בענף זה בכלל דברינו: והנה בהיות אור האין סוף נמשך בבחי' קו ישר תוך החלל הנ"ל - לא נמשך ונתפשט תכף עד למטה. אמנם היה מתפשט לאט לאט.

כלומר: בכל ספירה וספירה יש אור אין סוף הסובב אותה, שביחס אליו מעלה ומטה שווים. ולפי זה באמת אין סדר; ומה שיש סדר בסופו של דבר הוא בגלל שהקו אינו מגיע עד לקצה החלל, שכמו שנבאר בפרק הבא. ענין זה נובע מכך שהסדר כאן הוא תהליך של התקדמות שלב אחרי שלב, וכלשון האר"י שציטטנו "מתפשט לאט לאט".

ד. ומה שהוא כותב שהקו "ממלא" את החלל, זה בגלל שהוא עיקר מה שקורה בחלל וכל השאר רק מתייחס אליו - וזה נחשב שהכל מלא ממנו [ב"אוצרות חיים המבואר" הביא את דברי הבית לחם יהודה שמדובר כאן על העיגולים, וכך דייק מהעץ חיים שכתב בהקשר לעיגולים (שער ב פרק ב): "והנה אלו ה"ס דעגולים דא"ק הזה הם ממלאים כל מקום החלל הנ"ל שבתוך אמצעות הא"ס". אך העיר (בהערה בעמ' שס) "מיהו צריך להוסיף כאן, דהגם שה'עיגולים' ממלאים כל החלל, היינו לערך הספירות ד'ישר' שהם אינם ממלאים את החלל העגול, רק מתפשטים באמצע החלל בלבד, אמנם פשוט דגם העשרה עיגולים' של א"ק אינם ממלאים את החלל העגול כולו, שהרי נשאר 'מקום פנוי' באמצע העיגולים כדי להאציל בו שאר העולמות"].

מדוע כל-כך חשוב שסיום הקו הזה למטה לא יגע גם כן באור אין-סוף עצמו?
 אמנם מובן שעל ידי כן "יחזור ויתחבר האור הזה שבתוך החלל עם אור הא"ס יחד
 כבראשונה", אך לא ברור מדוע זה יגרום לכך ש"יחזור הדבר לכמות שהיה" - הרי
 אם הקו יגיע לצד השני, לכאורה הוא לא יבטל לגמרי את החלל, אלא רק יחלק אותו
 לשניים.

אם קוראים את דברי האר"י כפי שהארכנו להסביר בפרק הקודם, הדברים
 מתיישבים. כאשר לומדים את הדברים באופן הזה, ממילא ניתן להסתכל על
 כניסת האור אין-סוף אל תוך החלל כתהליך מתמשך, ולא כאל דבר שקרה ונגמר.
 אם מסתכלים על כניסת האור אין-סוף כמקרה שכבר קרה - מכיוון שמדובר באור
 שהוא אינסופי, ממילא יוצא שכל החלל מלא ממנו, כך שהכל מתבטל. אך אם מדובר
 בתהליך שעוד לא נגמר, אז החלל אינו מלא ממנו עדיין. מכיוון שהאר"י רוצה שנתאר
 את הקו כתהליך שעוד לא נגמר, לכן חשוב לו לצייר אותו בצירוף כזה שהוא עוד לא
 הגיע עד הסוף.

כלומר: העניין של הקו הוא שהאור אין-סוף נכנס לתוך החלל בצורה כזו שמצד
 אחד הוא מחובר לאין-סוף, ומצד שני נמתח להאיר במקום חשוך יותר (וכמו שיוסבר
 בפרק הבא, לגבי בחינות מעלה ומטה בקו). לכן הוא מתואר בצורה כזו שמצד אחד הוא מחובר
 אל האור אין-סוף, ומצד שני יורד ונמשך לתוך החלל החשוך. אמנם בסופו של דבר
 הוא באמת מאיר את כל החלל, אך אף על פי כן עדיין יש חלל שהקו מאיר אותו.

ה. מבואר במאמרי אדה"ז תקס"ט (עמ' מה, בביאור מאמר ד"ה "מים רבים" בסופו):

מבואר בע"ח שעתה עיקר הגילוי הוא רק מבחי' הקו וחוט הנמשך ומאיר בתוך החלל אחר בחי' הצמצום ומק"פ כו',
 וגם זה הקו אינו נמשך עד תחתיתו ממש כו', משא"כ לעתיד יתגלה בתוך בחי' הקו וחוט הנ"ל מבחי' עיגול הראשון
 שמקיף את כל החלל בהשוואה א' ויש מהמקובלים אומרים (ל"מ כעת מקור אך ראה כעין זה גם בספר ה'לשם', ספר הכללים,
 הקדמה, אות ה, דף א ע"ד) שגם בחי' הקו וחוט יח' נמשך אז עד למטה בתחתיתו ממש ויתחבר העיגול עם ב' הצדדים
 וכ"ז היינו ע"ד הנ"ל שבחי' העלם הסובב עצמו שבבחי' א"ס יתגלה אז בבחי' ממלא ממש כנ"ל.

(ראה בכ"ז גם אוה"ת בראשית מא. ב: סה"מ תרנ"ט עמ' קי ואילך; המשך תער"ב ח"א עמ' קיז. סה"מ תש"ב עמ' 122. לקי"ש חל"ה עמ' 136.)

וראה בשיעור השני על מאמר "וצדיק יסוד עולם" (נדפס בגליון 31) בסופו, שם הוסברה משמעות העניין (ע"פ דברי הרב יצחק
 במאמר שם).

הספר שיעשה לך סדר בעבודת ה'

500 עמודים על אהבת ה' ויראתו, ועל הדרך הנכונה
 להתפעלות והתרגשות בעבודת ה'

או באתר ישיבת
 עוד יוסף חי

לרכישה: 058-770-1560

כדי לתפוס את שני הצדדים האלה יחד - שגם יש אור אין-סוף שמאיר את החלל, וגם עדיין יש חלל - צריך לצייר את הקו כההליך ש"לאט לאט", שלב אחרי שלב, מתקדם עד שמגיע לסופו. שכן אם נצייר את הקו כפי שהוא כבר בסוף ההליך, הוא לא ייראה כמו תהליך (כמו למשל אם מיישוו מתאר את הזמן כפי שהוא נראה מלמעלה, ששם כל הזמן קיים כרצף של תמונות, ובאותה מידה שאפשר להתקדם מהעבר לעתיד, ניתן גם להתקדם מהעתיד לעבר - אז הוא כבר לא ייראה כמו זמן, לא ייראה כך ששלב אחד נובע מהשלב שקדם לו וכו').

ג. בחינות מעלה ומטה, ראש ורגליים

ואעפ"י שכל האצילות הוא עגול והא"ס מקיפו בשוה מכל צדדיו, עכ"ז אותו המקום שנשאר דבוק בו ונמשך ממנו ראש הקו הזה שם נק' ראש האצילות ועליונו, וכל מה שמתפשט ונמשך למטה נק' תחתוניות האצילות, ועי"כ נמצא שיש בחי' מעלה ומטה באצילות, שאם לא כן לא היה בחי' מעלה ומטה וראש ורגלים באצילות.

הוא מדבר כאן על ראש ורגליים משום שמלכתחילה כשהוא דיבר על אור הכוונה הייתה לאור בתור משל לנפש, הארה של הנפש. הנפש מחולקת לראש, גוף ורגליים (זהו מבנה עשר הספירות, שבהמשך נפרט יותר). הראש הוא החלק שבו הנפש מתגלה יותר, והרגליים הן המקום שבו היא כמעט ולא מתגלה. במבנה של ראש ורגליים, יש משהו מופשט לגמרי (שאינו בו שום תפיסה והגדרה, והוא קיים רק בתוך עצמו ולעצמו) שהופך להיות משהו ממשי לגמרי (שיכול להתגלות ולהיות מוגדר למציאות של זולת שתוכל לתפוס אותו).

חשוב לו כאן להדגיש שיש פער בין המעלה למטה, שיש משהו קרוב לאין-סוף ומשהו רחוק ממנו, כי זהו עניין מהותי לנאצלים. הנאצלים באופן מהותי בנויים בצורה כזו שיש אצלם פער בין המעלה למטה. בשונה מהאור אין-סוף שבו המקור גלוי לגמרי, אצל הנאצלים יש חלק שיותר מגלה את המקור ויש חלק שפחות מגלה את המקור. עניין הנאצלים הוא להיות התבטאות שלו כלפי חוץ (לנבראים)⁹, לכן מצד אחד הם צריכים להיות משהו שאינו הוא עצמו, אלא רק ביטוי חיצוני, ומצד שני צריכים לבטא אותו עצמו, ולהיות מחוברים למקור שהם מבטאים.

ו. כלשון האר"י בעץ חיים, שציטטנו בהערה ג'.

ז. ובלשון החסידות זה נקרא שאור הקו הוא "כח שחסר פועל" (בשונה מאור אין-סוף שלפני הצמצום, שהוא "כח שאינו חסר פועל").

ראה על כך בהרחבה בשיעור במאמר אדה"ז ד"ה פתח אליהו, נדפס בגליון 75.

ת. כמו שכתבנו באריכות במאמר "עניין האורות בכתבי האר"י" בגליון 95.

ט. כפי שנתבאר באריכות במאמר "האם יש טעם לבריאית העולם" בגליון הקודם.

מעמיקים בחינוך ילדים

חינוך לתפילה (2)

♦ לא להוציא לילד את הלב

באחת השבתות שאבא שלי התארח אצלנו, בסעודת יום השבת הערתי לאחד הילדים, שהיה בערך בן 8-9, על כך שלא הגיע לתפילה. לאחר מכן שמעתי את אבא שלי אומר לעצמו בשקט: "ומי אמר שלהעיר יכול לעזור? אולי דווקא עדיף לא להעיר?". הוא אמר את זה כמסיח לפי תומו, כך שאם הייתי רוצה להתעלם ולא ללמוד מההערה שלו - יכולתי לעשות זאת בקלות. אבל בחרתי כן לשאול אותו מה דעתו על העניין, והוא ענה לי: "מעולם לא אמרתי לכם להתפלל, ואם לא תגיד להם להתפלל - הם יתפללו יותר טוב".

מדוע הערה על התפילה היא לא טובה?

אפשר לנסח את זה בצורה קצת חריפה, ש'מי שמנסה להוציא לילד שלו את הלב, כנראה שאין לו לב'. אבא שמעיר לילד ולוחץ אותו להתפלל, הוא בעצם לא כל-כך מבין מה הוא לב, והתפילה שלו עצמו לא כל-כך באה מתוך הלב.

כאשר החינוך לתפילה מבוסס על הערות, הציור שמצטייר לילד על התפילה הוא ציור של מסגרת בלבד*. הילד מקבל מהאבא את התחושה שהקשר שיש לו עם

א. על מסגרת מול גילוי הלב בתפילה, דיברנו באריכות בגליון הקודם.

הקב"ה מותנה בכך שהוא יעשה בדיוק מה שיגידו לו. אבא אמר לו - אז הוא מתפלל; חז"ל אמרו - אז הוא מתפלל. אבל זה בלי לב.

ילד כזה יתנדנד כמקובל בבית הכנסת שבו מתפללים, או כפי שמקובל במשפחתו, והוא יראה בדיוק כפי שמצפים ממנו להיראות בבית הכנסת. אבל הוא יעשה זאת בלי הלב.

♦ חינוך לעצמאות

ננסח את זה בצורה חריפה: אדם יכול לחשוב - כשאני רוצה שהילד ילמד משהו, ועוד יותר, אם אני רוצה שהילד יעשה משהו, אני לא צריך שתהיה לו התעוררות שלו, שתבוא ממנו, אני יכול פשוט ללחוץ עליו מאוד, או להיות סמכותי מאוד ולהנחות אותו כך שהוא יעשה מה שאמרתי לו או ילמד מה שאני מצפה ממנו.

אבל האמת היא שאי אפשר לחנך אדם להיות עצמאי על ידי שכל הזמן אומרים לו מה לעשות. 'שיטת חינוך' כזו אינה נותנת לילד לעשות שום דבר מעצמו. גם לאחר שהוא מבצע ועושה את מה שאומרים לו - הוא עושה זאת כי אמרו לו, ולא כי הוא בוחר. כדי שהילד יהיה עצמאי הוא צריך לעשות את הדברים לבד.

כך הדבר גם בתפילה: אמנם אני יכול לגרום לילד להתפלל בפועל, אבל אם אני רוצה שהילד יעמוד בעצמו מול ה' ויציור איתו קשר - אני לא יכול ללחוץ אותו לכך.

כלומר: מלבד מה שהארכנו בשיעור הקודם, שהתפילה היא לב הקשר הפנימי עם הקב"ה, ולכן היא אינה יכולה לבוא מבחוץ - בתפילה יש משהו נוסף. התפילה היא המקום שבו הילד צריך לעשות משהו ממש מעצמו. התפילה היא המקום שבו אני רוצה שהילד ישם את עצמו בקשר עם ה', שהוא מעצמו ירצה את הקשר. כשאני רוצה שהילד ירצה את הקשר, בעצם הילד צריך להרגיש שגם אני רוצה את הקשר, שגם כאשר אני מתפלל אני רוצה להיות קשור לקב"ה.

כדי לחנך לתפילה שבאה מתוך הלב, אני צריך שלי בעצמי יהיה לב. אם אני מתפלל מתוך הלב, ואני מרגיש שאני רוצה ליצור קשר עם הקב"ה בתפילה - כך יעשה גם הילד.

כמובן שצורת חינוך זו מבוססת על מה שהוסבר בגליונות הקודמים (גליון 95), שהדוגמה האישית של ההורים היא מאוד בסיסית וחשובה. כשהילד רואה את ההורים שלו מתפללים בכוונה ומרגישים שהם יוצרים קשר חי עם הקב"ה - גם הוא מרגיש שהוא יכול ליצור קשר כזה, ולהכניס לתפילה את הלב שלו.

♦ מתי בכל זאת להעיר על תפילה?

אחרי שאבא שלי אמר לי שלא טוב להעיר, שאלתי אותו: "מתי כן צריך להעיר? הרי הוא כבר בן 9-8!". הוא ענה לי: "מה אתה דואג? כשהוא ירצה - הוא יתפלל. אפשר להתפלל גם בגיל מבוגר, לא חייבים בגיל צעיר".

כלומר: התפילה מצד מהותה באמת שייכת יותר לבגרות, בגיל ובנפש, ולכן אין צורך להיבהל גם אם הילד אינו מתפלל עד גיל מבוגר. ייתכן שאותו ילד 'מתבשל' עם התפילה מבפנים, ובסוף היא תצא ממנו בצורה פנימית ומתוקנת.

אמנם חשוב להבהיר: כפי שהוסבר בגליון הקודם, החינוך למסגרת של תפילה יוצרת מסגרת של יראת שמיים. וממילא, העדר חינוך כזה עלול לגרום לפריקת עול.

אלא שבכל זאת, צריך לשים לב שלא הופכים את המסגרת של התפילה לעיקר, ובכך מוציאים לילד את הלב, ומונעים ממנו ליצור בעצמו את הקשר עם ה'.

לכן בכל פעם שרוצים להעיר לילד על תפילה צריך לשים לב, האם מקבעים אצלו את התחושה שהתפילה היא חיצונית ובלי לב, או שזוהי פעולה חיובית שמכניסה אותו ל'אורח חיים' של יראת שמיים.

להמחשת הדברים, נספר סיפור נוסף: מלמד אחד שאל פעם את הרב יצחק גינזבורג אילו חלקים מהתפילה חשוב שהילדים יתפללו, והאם צריך להרגיל אותם להתפלל את כל התפילה. הרב ענה לו שהחלק הכי חשוב הוא החלק שבו שרים ביחד שירים. לדוגמה, הוסיף הרב, לפיוט "אדון עולם" יש כמה סוגים של מנגינות; אפשר לשיר אותו כמה פעמים אפילו באותה תפילה - וזה מספיק.

למרות שקריאת שמע היא מדאורייתא, ולמרות שברור שתפילת שמונה עשרה היא החלק העיקרי של התפילה - אנחנו רוצים להרגיל את הילדים לבטא את הנימים הפנימיים שלהם, ושירגישו שהתפילה מבטאת קשר והתעוררות פנימית. לכן, אם

למה להנות לבד?

המאמר השפיע עליך לטובה? התפילה שלך נראית אחרת בזכותו?
הצטרף כנציג להפצת עלון ממעמקים, ובכל שבוע שליח יגיע
עד אליך עם חוברות מלאות חידושים מתורת הרב

להצטרפות: 058-6305341 - מאיר

השירה של "אדון עולם" מייצרת את הביטוי הזה והתחושה הזו בצורה הכי חזקה - אז זהו החלק המרכזי ביותר בתפילה.

♦ תפילה של ילדים

כלומר: על אף שהסברנו שתפילה היא עמידה בוגרת ועצמאית מול ה', ולכן אין לדחוק את הילד להתפלל, בכל זאת ניתן לראות שיש מקום לביטוי של תפילה אצל ילדים גם בגיל מאוד צעיר. ניתן שלוש דוגמאות לביטויים כאלה של תפילה.

הביטוי הראשון, שהתבטא גם בסיפור שסיפרנו על הרב יצחק, הוא **שירה ונגינה**. ילדים אוהבים מאוד לשיר ולנגן, וזה טבעי להם מאוד; ולכן הנגינה יכולה לבטא אצלם תפילה.

הרבה פעמים ילד שר איזה שיר, או מנגן איזה ניגון, על אף שהוא אינו יודע מאיפה הוא הגיע אליו, ומה התוכן שלו - הוא שר כי הוא מרגיש שהשיר מבטא את הלב שלו. אפשר לראות על ילדים שהם מרוכזים מאוד בשירים ו'נכנסים' לתוכם מאוד - כי השירים נוגעים להם.

הילד מרגיש בתוכו בצורה חזקה שיש הקב"ה, וכשהוא רואה את ההורים שלו או את המלמד שלו שרים, ומביעים בכך את הקשר שלהם עם ה' - זה מייצר גם אצלו חשק לשיר, והשירה מבטאת גם אצלו חוויה של קשר עם ה'.

דוגמה נוספת, ויפה עוד יותר, היא **כשהילד מחקה את התפילה של ההורים**. לפעמים אפשר לראות את הילד לוקח סידור, מציץ באבא שמתפלל ומחקה את התנועות שלו; אחרי רגע שוב מציץ באבא, ומחקה את התנועות שלו שוב.

אפשר לחשוב שזה צחוק ולא דבר אמיתי, אבל באמת הילד מבטא כאן בתמימות גדולה את הרצון שלו לקשר עם ה', ואת התחושה שגם הוא יכול להיות קשור לה'. מצד האמת אנחנו צריכים ללמוד מהילד, שאת מה שאנחנו עושים קצת בחוסר תמימות - הוא עושה בתמימות גמורה.

אנמם, יכול להיות שהילד מרגיש שמה שההורים עושים הוא קצת משונה, כי הם עצמם לא נמצאים בתוך התפילה שלהם עד הסוף, ולכן גם הוא מחקה את ה'שטות' שהם עושים, וצוחק מכך. חיקוי כזה עלול לגרום לזלזול של הילד בתפילה; ועל ההורים לשים לב שהם צריכים להיכנס יותר לתוך התפילה, כדי שהתפילה לא תיראה לילד בדיחה, אלא ביטוי של קשר רציני עם ה'.

ביטוי אחרון הוא **שאלות של הילדים על הקב"ה**. לעיתים אנחנו מרגישים שהשאלה של הילדים איפה ה' נמצא וכדומה, אלה שאלות מטרידות; אבל באמת אלה שאלות שמבטאות קרבה וחיפוש של קשר עם ה'.

בדיוק כמו שכאשר הילד מחפש את אמא שלו, ורוצה שהיא תהיה קרובה אליו, הוא שואל איפה היא נמצאת - ככה הוא שואל איפה ה' נמצא, כי הוא רוצה להיות קרוב אליו, ולהיות איתו בקשר. לכן, כשאנחנו עונים על שאלה כזו, עלינו לענות בצורה שתגדיל לילד את הקשר עם ה', ולא בזלזול שיוריד לו את הקשר.

♦ זלזול בתפילה של הילדים

בנטייה הפשוטה אנחנו עלולים לזלזל בתפילה של הילדים, וברצון שלהם לקשר עם ה'. גם לכך יש מספר סיבות.

הסיבה הראשונה היא שאנחנו מרגישים בעצמנו שהקשר עם ה', והלב שאותו אנחנו מבטאים בתפילה, הוא לא מאוד מציאותי וממשי, והוא קצת לא חשוב.

לנו עצמנו נראה שכל דבר רוחני, הוא לא ממש אמיתי ומציאותי, מה שגורם לנו לא להשקיע בו ולראות בו ערך. כפי שאומרים חז"ל על התפילה: "אלו דברים שעומדים ברומם של עולם, ובני אדם מזלזלין בהן" (ברכות ו, ב).

ומאחר שגם בתפילה שלנו אנחנו קצת מזלזלים, ברור שנזלזל גם בתפילה של הילדים שלנו.

סיבה נוספת, המבוססת גם היא על השיעורים הקודמים, היא **חוסר שימת הלב למקום שבו הילד נמצא**. מאחר שאנו מסתכלים על הילד מהמקום שלנו, ולא מהמקום שבו הוא נמצא, התפילה שלו נראית לנו חיצונית. אך אם נצליח לשים לב למקום האמיתי שלו - נראה שהיא מבטאת רצון אמיתי לקשר עם ה'.

הסיבה האחרונה היא שאנחנו רואים **בתפילה של הילד מעשה ילדותי ומשעשע, ולא ביטוי לקשר אמיתי עם ה'**. נראה לנו שכאשר הילד יגדל הוא יוכל באמת לרצות להיות בקשר עם ה', אבל עכשיו זהו רק חיקוי תמים של המבוגרים.

אבל עלינו לשים לב שככל שהתפילה תמימה יותר - ככה היא כנה ואמיתית יותר, ומבטאת קשר עמוק יותר עם ה'. כשהילד שר, או מחקה את אבא שלו בתמימות - זוהי בקשה תמימה ואמיתית לקשר עם ה'.

לכן, למרות שיש בתפילה ממד מאוד בוגר, שצריך לבוא מבחירה ובעצמאות, יש בה גם ממד ילדותי, תמים ופשוט. ובעצם, גם אצל מבוגרים התפילה היא חזרה לממד מאוד תלתי וילדותי (במובן החיובי).

♦ כיצד להשיב על שאלות על ה'

כעת נרחיב קצת יותר, כיצד נכון וטוב לענות לילד על השאלות שלו על ה', כך שנגדיל את הקשר שלו עם ה' ולא נקטין אותו ח"ו.

ראשית, עלינו לשים לב מאיזה מקום הילד שואל את השאלה. אחרי שנצליח לראות שהשאלה מגיעה ממקום שרוצה ליצור קשר עם ה', נוכל לראות איך אנחנו רוצים לבנות אצל הילד את הקשר הזה עם ה'.

למשל, אם הילד שואל "מי ברא את ה'?", אפשר לחשוב שזוהי שאלה פילוסופית, ואנחנו מעדיפים שהוא יהיה מחונך ויחשוב מחשבות טובות, ולא ישאל 'שאלות של אפיקורסים'. אבל זוהי קריאה שגויה של השאלה.

אפשר להסתכל על השאלה אחרת לגמרי: הילד מרגיש שיש לו אבא, וגם שלאבא שלו יש אבא. הוא גם מרגיש שגם לו וגם לאבא יש את ה', שהוא קצת אבא של שניהם. ואז הוא חושב על ה', ודואג לו: רגע, מי האבא של ה'? מי דואג לו למה שהוא צריך? למי הוא פונה כשהוא עצוב?

זו שאלה שמביעה קשר עם ה'. לילד אכפת מה' והוא מרחם עליו ואוהב אותו. אז זה הזמן שלי להסביר לו שה' היה תמיד, וכמה הוא גדול וחזק, ודואג לכולם, ולא צריך שידאגו לו. ככה אני בונה לו את הקשר עם ה' עוד יותר, מתוך השאלה.

אפשר אפילו לחדד את הילד עוד יותר, ולומר לו שה' ברא את ה'. תשובה כזו מגרה את הילד לחשוב על ה' עוד יותר, ולהבין שיש פה משהו חי ודינמי, ולא רק משהו שקרה בעבר. כך אני יוצר אצל הילד רצון וחשק לחשוב על ה' ולהתעמק בו עוד ועוד, וגם נותן לו תחושה שהדיבור על ה' הוא דבר טוב ורצוי.

ב. [הערת המערכת: כשאנו ניגשים לשאלה כזו, עלינו לזכור שאיננו צריכים 'להמציא' לה משמעות חיצונית, אלא רק לזהות את הנטייה הטבעית והבריאה של הילד. הילדים מחפשים מטבעם קשר עם ה', ותפקידנו הוא רק לגלות ולחשוף את התום והרצון הכן שכבר מונחים בבסיס שאלתם].

ג. תשובה זו מופיעה כבר בספר מעיין החכמה (ספר קצר וסתום, המיוחס למשה רבינו) - כתוב שם כך (בערך באמצע הספר): "ודע כי הקב"ה המצוי הראשון. ולא נקרא מצוי רק מי שהמציא את עצמו". משפט זה נתבאר בארוכה בשיעור ליל פורים תשפ"ה (טרם פורסם. ניתן לקבל במייל).

יוצא, שכאשר ילד שואל שאלה על ה', עלינו להתאמץ על שני דברים: א. לשים לב מאיזה מקום הוא שואל את השאלה, ולהבחין איך היא באמת מבטאת את החיפוש שלו אחרי ה'. ב. איך אני עונה לו בתשובה יצירתית שתחזק את הקשר שלו עם ה', ולא תגרע ממנו, חס ושלום.⁷

7. דוגמאות נוספות ליחס לשאלות לילדים ניתן לראות בסוף המאמר על ד"ה פתח אליהו, הנדפס בגליון 76.

צוללים למעמקים

שיעורים נוספים ומרתקים מאת הרב זמינים ב"קול הלשון"
חסידות | פרשת שבוע | כתבי האר"י | תורת הנפש | עבודת השם

חייגו והאזינו 073-371-8149

שו"ת מעמקים

שאלות ותשובות עם הרב

שו"ת על חינוך לתפילה

השו"ת השבוע מובא כהמשך למדור "מעמקים בחינוך". על מנת להעשיר את ההבנה בנושא, מומלץ ללמוד גם את המדור הזה.

שאלה: האם לאסור על ילדים לקרוא עלוני שבת בזמן התפילה?

תשובה: תפילה היא קודם כל דוגמה אישית (כפי שהוסבר במדור "מעמקים בחינוך" בגליון זה), ולכן הדבר הראשון הוא שצריך שההורים עצמם יתפללו בלי לקרוא עלוני שבת. כשהילדים יראו שההורים שלהם נמצאים לגמרי בתוך התפילה, שהיא מרגשת ומושכת אותם, שקורה להם משהו בתפילה - יהיה להם הרבה יותר קל להתייחס כך לתפילה בעצמם.

לפני שבאים להעיר לילד, יש לשים לב טוב מה רוצים לייצר אצלו: האם רוצים לייצר אצלו את המסגרת החיצונית, או שרוצים שהוא יכניס את הלב שלו בתפילה?

צריך לשים לב מאוד מה מתאים לכל סיטואציה. לכן צריך לעשות חשבון רציני האם ההערה תהיה רווחית, או שהיא רק תוציא לו את הלב של התפילה. אולי אם יש תחושה שיראת השמיים של הילד נפגמת, כי אין לו בכלל מסגרת של תפילה - יש מקום גם להעיר.

שאלה: בתור מורה אני נתקל הרבה פעמים בתלמידים לא דתיים שלא בא להם להתפלל, כיצד מתמודדים עם זה?

תשובה: צריך לחשוב היטב האם המסגרת של התפילה בכלל מועילה להם או לא. באופן פשוט, ילד שלא חונך בבית להתפלל, הוא אינו מרגיש את הפנימיות של התפילה, ואין לו את מי לחקות (במובן הפנימי), כך שיוצא שהוא נפגש לראשונה בתפילה של בית הספר, שהיא מסגרתית מעצם טבעה - לא בטוח שהתפילה הזאת מועילה. יוצא שבכלל לא ברור מאיפה הילד ידע מה זו תפילה אמיתית, שבאה מתוך הלב (מתוך עצמו הוא ודאי יכול להתעורר לעניין, אבל המקרה ששאלו הוא על ילד שלא בא לו להתפלל).

מה שצריך לעשות במקרה כזה הוא להסביר הרבה.

כלומר: להגיד שיש מסגרת ולחייב אותם באיזשהו מובן של מסגרת, שהם צריכים להיות כמו כל התלמידים, זה בסדר; אבל יחד עם זאת חייבים להסביר שהתפילה הזו היא לא כל-כך תפילה, ותפילה אמיתית נובעת מהלב ממש.

אפשרות נוספת היא להזמין את הילד למקום שבו יש תפילה אמיתית שנובעת מהלב, שיקבל מושגים של תפילה אמיתית וכנה, ולא יחשוב שכל התפילה היא רק מסגרת.

אבל בכל זאת לא כדאי לוותר על המסגרת הכללית, של הקשר עם שאר הילדים ועם התפילה. אסור שהמסגרת תהיה הכל, אבל בתור מסגרת - זה חשוב.

שאלה: ילדים קטנים רואים בעיקר את אמא שלהם מתפללת, אבל היא לא יכולה להתפלל בכוונה כשהילדים הקטנים לידה, כי הם מפריעים לה תוך כדי התפילה.

תשובה: עיקר התפילה שהאמא יכולה להראות לילדים זו התפילה שהיא מתפללת איתם. אם היא אומרת יחד איתם "מודה אני", "אלקי נשמה" וכדומה, והיא אומרת את המילים בלב חם, והילדים שמים לב לכך - זה משפיע הכי טוב. בזמנים כאלה גם קל יותר להתכוון, וגם התפילה משותפת בין הילד לאמא, וממילא זה משפיע הכי טוב.

למרות שיש הרבה נשים שמתפללות יותר מתפילה אחת ביום, עיקר החלקים שבהם אנחנו יכולים לחנך לתפילה הם דווקא לא בתפילת שמונה עשרה, אלא בקטעים קצרים שהאמא מתפללת עם הילדים, או אפילו לבד.

גם כשאמא מברכת "בורא פרי העץ" ורואים שזה נוגע לה - זה מאוד משפיע ומשמעותי.

שאלה: האם לתת לילד לבחור האם להתפלל? ואם הוא לא רוצה - לוותר?

תשובה: בהחלט אפשר 'לוותר' לילד על התפילה, אבל תוך כדי כך טוב להרגיל אותו שלתפילה יש הרבה מובנים. אפשר להגיד לו: "אתה לא רוצה להתפלל? טוב, אז לפחות תשיר 'אדון עולם'", "תגיד קטע קצר מהתפילה", "בוא נשיר ביחד שיר מהתפילה" (אריכות בעניין זה הובאה במדור "מעמיקים בחינוך" בגליון זה).

שאלה: האם זה טוב לתת ממתק לילדים בשביל שיתפללו?

תשובה: בלי להיכנס לסוגיית הבריאות, ודאי שאבא שנותן לילד שלו ממתק על כך שהוא התפלל, מראה לילד שהתפילה חשובה לו, וזה כמובן דבר גדול. למרות שהסברנו שאנחנו רוצים שהתפילה תבוא מתוך הילד, ולא ממקום חיצוני - אחרי שהילד הוציא מעצמו משהו, והתפלל בשמחה, והאבא מראה לו שהוא מעריך ומייקר את זה - זה חשוב מאוד. אחת הדרכים של האבא להראות לילד שהוא מייקר את זה, היא לתת לו ממתק.

שאלה: כשיש בית כנסת שהילדים בו נוהגים להתפרע בחוץ - האם עדיף לתת להם להתפרע בחוץ, להכניס אותם לבית הכנסת, או שעדיף בכלל להשאיר אותם בבית? מה לעשות איתם?

תשובה: השאלה מה זה נקרא "להתפרע בחוץ". לא כל התפרעות חייבת להיות שלילית. כמובן שאם התפרעות היא שלילית אז ודאי לא טוב שהילד יהיה בחברה לא טובה. צריך שתהיה התפרעות שגורמת לדברים מאוד לא טובים בשביל שלא נרצה בכלל להביא את הילד לבית הכנסת.

אבל אם אני עוזב לרגע את הנקודה של הבעיה שיש בהתפרעות, השיקול שצריך להנחות אותנו הוא כמו שאמרנו - האם הילד ילמד שתפילה היא משהו פנימי או שהוא ילמד שתפילה היא משהו חיצוני? אני צריך לחשוב טוב האם כשהוא יגיע לבית הכנסת בכוח ובהכרח, וכל הילדים מאוד ישמחו ורק הוא יהיה עצוב מאוד - האם זה טוב? זה מאוד תלוי במנטליות של ההורים, ובמה שהם משדרים.

לא תמיד האווירה שהילד מקבל צריכה להיות כזו. לפעמים הילד יכול לבוא לבית הכנסת, לשחק קצת בחוץ, ומדי פעם להיכנס לתפילה, להתרשם ממה שקורה בפנים ולקבל מכך הרבה מאוד.

ילד לא חייב לשבת שעתיים בתפילה. הוא יכול לבוא ולקבל את שלו (לשיר "אדון עולם", כמו שאמרנו, או לומר "שמע ישראל" כפי שחז"ל מדריכים לחנך את הילד) - ולצאת החוצה.

לפעמים הזמן המועט הזה שהילד נמצא בתפילה ואומר קטע שבאמת מתאים לו והוא שמח שהוא אמר אותו - זה טוב מאוד. לפעמים הילד נמצא באווירה מופרעת כזו, שהשהייה בבית הכנסת למשך כל התפילה תכווץ אותו, ועלולה להיווצר אצלו הרגשה שתפילה בבית הכנסת היא חוויה לא נעימה, ואז יכול להיות שעדיף שהוא יישאר בבית - ושם באמת יראה ויחווה בעיקר את השירה והניגונים, וזה יותר יחנך אותו לתפילה.

שאלה: איך להתייחס לילד בגיל ההתבגרות שאין לו מוטיבציה להתפלל?

תשובה: הדבר הראשון הוא דיבור. ככל שהילד מתבגר, השאלות על התפילה ועל הקשר עם ה' גדלות, וממילא יותר מהוות מחסום, והילד יותר ויותר מרגיש שכאשר הוא מתפלל לה' הוא מדבר לקירות, ושהוא צריך להמציא משהו שאליו הוא מתפלל, וכל מיני שאלות דומות, ולכן אם מדברים על התפילה והילד מרגיש שהוא מתבגר ומתחזק, אז טוב מאוד לעסוק בנושאים האלה.

אם אני שמח שהילד שואל את השאלות, ואני מרגיש שכשאני נוגע בשאלות כאלה ומדבר עליהן אני מעביר לו יותר ויותר את התחושה שה' נוכח - אולי כך אני אצליח לעורר אצלו את המוטיבציה, ולבטל לו את הקרירות.

באמת, כבר כשהילד שואל את השאלות האלה, בהן עצמן כבר יש סוג של תפילה. כשהוא חושב על זה שהוא צריך להתפלל, ומביע את התחושה שלו שלפעמים התפילה קשה ומורכבת עבורו, אבל הוא בכל זאת רוצה - זו עצמה תפילה, ולכן אני צריך לשמוח מאוד על כל דיבור ושיח כזה שקשור בתפילה.

נסיים בסיפור על רבי הלל מפאריטש: פעם בא אליו איזה חסיד ואמר לו שבלימוד שלו לפני התפילה ובהכנה לתפילה, הוא מרגיש הרבה יותר קשר עם הקב"ה מאשר בתפילה עצמה. אז ענה לו רבי הלל: אז מה אכפת לך אם אתה מתפלל לפני התפילה?

התנועדות לכבוד הילולת האר"י הקדוש בצפת

לימוד מעמיק ביסודות מתורת
האר"י הקדוש. בדרך הבנה
והשגה הנוגעת לעבודת ה' ולנפש

יום ראשון

מוצאי ה' באב

מהשעה 21:00

"ויש עוד יום שחלוק משאר תשעת הימים –
חמשה באב, יום ההסתלקות של האר"י הקדוש.
וענין זה נוגע במיוחד לארץ הקודש – שדבר טוב
ונכון, שנוסף לכך שמסתמא עולים בלאו-הכי
מנין יהודים על הציון של האר"י הקדוש ביום
ההסתלקות בכלל, מידי שנה בשנה, עוד קודם
הדיבור וההתעוררות בזה וכו', הנה בשנה זו במיוחד
– בשעה שהעולם מבלבל, ויהודים מחפשים דרך
ופירושים למה עשה הוי' ככה וכו' וכו', שאין כאן
המקום להאריך בזה – מהנכון שיעשו זאת באופן
ש"כרוב עם הדרת מלך".

...וילמדו שם ענינים בקבלה מתורת האריז"ל, כפי
שבאים באופן ד"תפרנסון... בדרא בתראה בסוף
יומא" בלשון הזוהר (תיקו"ז ת"ז בסופו), כמובאר
במפרשי הזוהר שענין הפרנסה הוא באופן שנעשה
דם ובשר כבשרו. היינו, שמבין זאת גם בשכלו –
בביאור רחב בתורת חסידות חב"ד, עד שיכולים
להסביר זאת באופן שיהי' מובן גם בשכל של נפש
חבהמית (מתוך שיחת הרבי מליובאוויטש, ערב ר"ח
מנחם-אב, ה'תשל"ה)

לפרטים 02.313.0687 (קו העדכונים)

למידע נוסף ניתן להתקשר ל0527152642 (ר' זושא דויטש)

**האם הערות חוזרות ונשנות על
תפילה אכן בונות יראת שמיים, או שמא
מקבעות את התפילה כמסגרת טכנית בלבד?**

במדור "מעמיקים בחינוך" בגליון זה, אנו מבקשים לבחון מחדש את הקשר שבין הורה לילד סביב עבודת התפילה. מתוך הבנה כי התפילה צריכה לנבוע מתוך התעוררות עצמית, אנו עומדים על חשיבותה של הדוגמה האישית, ועל מתן מקום לביטויים התמימים של הילד - בשירה, בשאלות ובחיקוי ההורים - כשבבסיס הדברים עומדת התובנה כי **החינוך לתפילה הוא בראש ובראשונה חינוך לעצמאות: היכולת לעורר בילד רצון פנימי אמיתי, כך שהתפילה לא תהיה פעולה שנכפית עליו מבחוץ, אלא התעוררות שנובעת מתוך עולמו הפנימי.**

למדור זה מצטרף הפעם גם מדור השו"ת, בו משיב הרב לשאלות מעשיות שעולות מהשטח: החל מהתמודדות עם ילדים שאינם מוצאים טעם בתפילה, דרך תגובה נכונה לילד שמפריע בבית הכנסת, ועד למתן כלים להשיב לשאלות הילדים על הקב"ה.

הזמנה למחשבה מעמיקה על הדרך הנכונה לקרב את ילדינו לתפילה, תוך שמירה על חיבור אמיתי וכן עם ה'.

מתכוננים להילולת האר"י בצפת
- פרטים בצד השני של הדף -